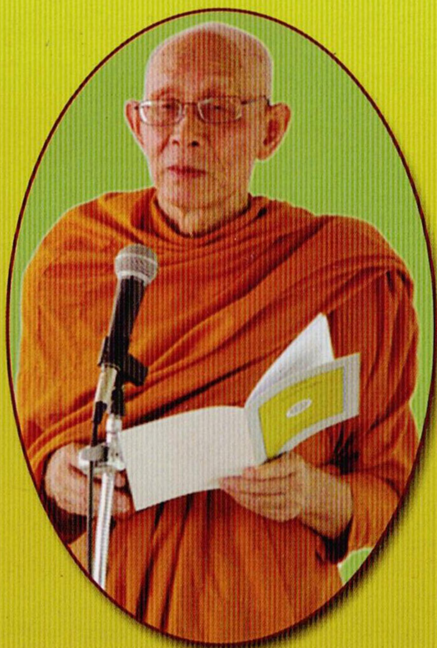
สัมมาทิฏฐิในสรรพสิ่งที่เกี่ยวกับชีวิต

พระครูสุคนธ์คณารักษ์ ค.ม. M. Ed.,
เจ้าอาวาสและเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด
วัดหนองริวหนัง จังหวัดกาฬสินธุ์

สัมมาทิฏฐิในสรรพสิ่ง
ที่เกี่ยวกับชีวิต

โดย

พระครูสุคนธ์คณารักษ์ ค.ม. M. Ed.,
เจ้าอาวาสและเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด วัดหนองริวหนัง
ตำบลลำหนองแสน อำเภอหนองกุงศรี
จังหวัดกาฬสินธุ์

คำนำ

(พิมพ์ครั้งที่ ๔)

เมื่อเดือนมิถุนายน ๒๕๕๔ ทางวัดหนองริวหนังได้รับหนังสือ จากสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ กส ๐๐๓๐/๑๕๙ ลงวันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๕๔ เรื่อง โครงการอิ่มบุญ ๙๙๙ วัด เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และมีตารางอบรมพระวิทยากรส่งแนบมาด้วย ดังรายละเอียดแจ้งอยู่ในหนังสือนั้นแล้ว

วัดหนองริวหนัง ตำบลลำหนองแสน อำเภอหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแห่งหนึ่งในจำนวนทั้งหมด ๓๗ แห่ง ของจังหวัดกาฬสินธุ์ และคณะกรรมการโครงการอิ่มบุญ ๙๙๙ วัด ได้คัดเลือกให้เข้าร่วมโครงการโดยให้เจ้าสำนักเป็นวิทยากรอบรมด้วย

ดังนั้น ข้าพเจ้า พระครูสุคนธ์คณารักษ์ เจ้าอาวาสและเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด จึงได้ผลิตหนังสือหลักสูตรการอบรมธรรมะปฏิบัติขึ้นมาเรื่องหนึ่ง สำหรับเป็นคู่มือในระหว่างทำการอบรม โดยให้ชื่อหนังสือเล่มนี้ว่า **"สัมมาทิฏฐิในสรรพสิ่ง"** แบ่งเป็น ๒ ภาค ได้แก่

๑. ภาคสัจจบัญญัติ หรือ ปรมัตถ์สัจจะ มีอยู่ ๖ สัมมาทิฏฐิ

๒. ภาคสมมุติบัญญัติ หรือ สมมุติสัจจะ มีอยู่ ๒ สัมมาทิฏฐิ รวมทั้งหมดในหลักสูตรนี้เป็น ๘ สัมมาทิฏฐิ จัดว่าเป็นหลักสูตรสากล ใช้อบรมได้ทุกชั้นภูมิ

หลักฐานนี้ได้จากหนังสือ อภิธรรมปิฎก เล่ม ๓ ธาตุกถา - ปุคคลบัญญัติปกรณ์ ตอนว่าด้วยบัญญัติ ๖ ประการ คือ

๑. ขันธบัญญัติ **๒. อายตนบัญญัติ** **๓. ธาตุบัญญัติ**

๔. สัจจบัญญัติ **๕. อินทริยบัญญัติ** **๖. ปุคคลบัญญัติ**

บัญญัติในข้อ ๑ - ๕ นั้น เป็นสัจจบัญญัติหรือเป็น ปรมัตถ์สัจจะโดยตรงอยู่แล้ว ส่วนในข้อ ๖ นั้น ย่อมเป็นได้ทั้งสัจจบัญญัติและสมมุติบัญญัติ เช่น

ในมงคลสูตรว่า **"อเสวนา จ พาลานัง ปัณฑิตานัญ จ เสวนา"** แปลว่า **การไม่เสพพาล เลือกเสพแต่บัณฑิตเท่านั้น** อันนี้ก็เป็นมงคลชีวิตอย่างหนึ่ง ดังนี้

คำว่า **"คนพาล"** กับคำว่า **"คนบัณฑิต"** ตามความหมายในมงคลสูตรนั้นเป็น **"สัจจบัญญัติ"** ดังบาลีว่า **อุชฺฌตฺติพลา พาลา**. แปลว่า คนพาลทั้งหลายมีการเพ่งโทษผู้อื่นเป็นกำลัง ดังนี้ และมีบาลีอีกว่า **นิชฺฌตฺติพลา ปณฺฑิตา.** แปลว่า บัณฑิตทั้งหลาย มีการไม่เพ่งโทษผู้อื่นเป็นกำลัง ดังนี้ เรียกคนเช่นนี้ว่า (เป็นพาลแท้บัณฑิตจริง)

ส่วนคนพาลและคนบัณฑิต ตามความหมายของปุถุชนผู้ไม่รู้ไม่เข้าใจภาษาธรรมใช้เรียกนั้นเป็น "สมมุติบัญญัติ" เช่นว่า คนพาล คือ คนเกเรเป็นนักเลงหัวไม้ชอบก่อกวนทะเลาะวิวาท เป็นต้น โดยไม่คำนึงถึงว่าคนนั้นจะเพ่งโทษผู้อื่นหรือไม่แต่อย่างใด เรียกว่าคนพาล (คนพาลสมมุติ)

ส่วนบัณฑิต คือ คนผู้เรียนหนังสือตามหลักสูตรการเรียนการสอน ในสถาบันอุดมศึกษาและสอบได้ปริญญาตรี โท เอก ว่าเป็นบัณฑิต โดยไม่คำนึงถึงว่าคนนั้นจะเพ่งโทษผู้อื่นหรือไม่แต่อย่างใด เรียกว่าบัณฑิต (บัณฑิตสมมุติ)

หนังสือ "สัมมาทิฏฐิในสรรพสิ่ง" คลอดออกมาโดยมีเนื้อหาเพียงย่อ ๆ ก็เพื่อเป็น "คู่มือ" ประกอบการบรรยายอบรมเท่านั้น รายละเอียดคอยฟังคำบรรยายจากวิทยากรผู้อบรมหรือแสวงหาอ่านจากเล่มอื่นต่อไป.

พระครูสุคนธ์คณารักษ์ ค.ม. M. Ed.,
เจ้าอาวาสและเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด
วัดหนองริวหนัง ตำบลลำหนองแสน อำเภอหนองกุงศรี
จังหวัดกาฬสินธุ์

๒๓ เมษายน ๒๕๕๕

สารบัญ

เรื่อง หน้า

คำนำ .... (ก–ข)
สารบัญ .... (ค)
หนังสือนิมนต์เป็นวิทยากรอบรม (สำเนาพิมพ์ใหม่ หน้า ๑) .... (ง)
หนังสือนิมนต์เป็นวิทยากร (สำเนาพิมพ์ใหม่ หน้า ๒) .... (จ)

สัมมาทิฏฐิในสรรพสิ่ง

ภาค ๑ สัจจบัญญัติ

- สัมมาทิฏฐิที่ ๑ เรื่อง องค์ประกอบของชีวิต ๐๑
- สัมมาทิฏฐิที่ ๒ เรื่อง สัจจบัญญัติในบุคคล ๐๖
- สัมมาทิฏฐิที่ ๓ เรื่อง จิตใจในชีวิต ๑๐
- สัมมาทิฏฐิที่ ๔ เรื่อง ธรรมะในชีวิต ๑๒
- สัมมาทิฏฐิที่ ๕ เรื่อง กรรมในชีวิต ๑๔
- สัมมาทิฏฐิที่ ๖ เรื่อง วิบากหรือผลกรรมในชีวิต ๑๖

ภาค ๒ สมมุติบัญญัติ

- สัมมาทิฏฐิที่ ๗ เรื่อง สมมุติบัญญัติในบุคคล ๒๐
- สัมมาทิฏฐิที่ ๘ เรื่อง ธรรมะกับปัญหาชีวิต ๒๓

(ง)

(สำเนา)

ที่ กส ๐๐๓๐/๑๕๙

สำนักงานพระพุทธศาสนา
จังหวัดกาฬสินธุ์ ถนนสนามบิน
กส ๔๖๐๐๐

๖ มิถุนายน ๒๕๕๔

เรื่อง โครงการอิ่มบุญ ๙๙๙ วัด เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

นมัสการ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดหนองริวหนัง

สิ่งที่ส่งมาด้วย ตารางอบรมพระวิทยากร จำนวน ๑ ชุด

ด้วยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ คณะกรรมการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กทช.) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มูลนิธิพัฒนาและส่งเสริมเยาวชนคนหนุ่มสาว บริษัท ซี พี ออลล์ จำกัด (มหาชน) บริษัทไทยประกันชีวิต จำกัด ได้กำหนดจัดโครงการอิ่มบุญ ๙๙๙ วัด เยาวชนปฏิบัติธรรม ๘๔,๐๐๐ คน เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ กำหนดจัดกิจกรรมเข้าวัดปฏิบัติธรรม ๓ วัน ๒ คืน มีการสวดมนต์ นั่งสมาธิ ถือศีล ฟังธรรม การเรียนรู้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เป้าหมายนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (ชาย - หญิง) เริ่มโครงการวันที่ ๘ - ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๔ นั้น.

ในการนี้ คณะกรรมการโครงการอิ่มบุญ ฯ ขอให้สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนิมนต์พระวิทยากร เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม/ วัด ที่เข้าร่วมโครงการอิ่มบุญ จำนวน ๑ รูป เพื่อเข้าอบรมพระวิทยากร ในวันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๕๔ เวลา ๐๘.๐๐ น. ณ โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

จึงนมัสการมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป.

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

(นายสุวิบูลย์ จำรูญศิริ)
ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกาฬสินธุ์

กลุ่มส่งเสริมพระพุทธศาสนาและกิจการพิเศษ
โทร. ๐-๔๓๘๑-๔๙๘๓, ๐-๔๓๘๑-๔๙๘๕
โทรสาร ๐-๔๓๘๑-๕๐๐๓

สัมมาทิฏฐิในสรรพสิ่ง

สัมมาทิฏฐิ แปลว่า ความเห็นชอบ คือ มีความเห็นไปตามความจริงของสิ่งนั้น ๆ และสิ่งที่เป็นความจริงในโลกนี้มีอยู่ ๒ ลักษณะ คือ

๑. สัจจบัญญัติหรือปรมัตถ์สัจจะ เป็นความจริงที่มีอยู่จริง เป็นไปตามที่บัญญัตินั้นจริง ๆ ซึ่งมีหลักฐานอยู่ในอภิธรรมปิฎก เล่ม ๓ ธาตุกถา - ปุคคลบัญญัติปกรณ์ อุทเทสวาร ข้อ ๑ บัญญัติ ๖ ประการ

๒. สมมุติบัญญัติหรือสมมุติสัจจะ เป็นความจริงที่สมมุติบัญญัติขึ้นโดยไม่มีจริงไม่เป็นจริงตามที่สมมุติบัญญัติขึ้นมาแต่อย่างใด

ภาค ๑ สัจจบัญญัติ

สัมมาทิฏฐิที่ ๑ เรื่อง องค์ประกอบของชีวิต

๑. **ชีวิต** แปลว่า ความเป็นอยู่ คือ เป็นชีวิตที่เกิดขึ้นมาแล้วและยังไม่ตาย เรียกว่า "ชีวิต" มีชีวิตคน สัตว์ พืช ต้นไม้ เป็นต้น

๒. **องค์ประกอบของชีวิต** ชีวิตมีองค์ประกอบอยู่โดยธรรมชาติของชีวิตเอง มีอยู่ ๕ กลุ่มธรรม คือ

๑. ธาตุ ๔
๒. ขันธ์ ๕
๓. อายตนะ ๑๒
๔. ธาตุ ๑๘
๕. อินทรีย์ ๒๒

ธาตุ ๔ อย่าง

ธาตุ แปลว่า สิ่งที่ทรงตัวอยู่อย่างนั้น จะเปลี่ยนแปลงได้ตามเหตุปัจจัย เรียกว่า **"ธาตุ"** มีอยู่ ๔ อย่าง คือ :-

๑. ปฐวีธาตุ ธาตุดิน มีอยู่ ๑๙ อย่าง คือ (๑) ผม (๒) ขน (๓) เล็บ(๔) ฟัน (๕) หนัง (๖) เนื้อ (๗) เอ็น (๘) กระดูก (๙) เยื่อในกระดูก (๑๐) ม้าม (๑๑) หัวใจ (๑๒) ตับ (๑๓) พังผืด (๑๔) ไต (๑๕) ปอด (๑๖) ไส้ใหญ่ (๑๗) ไส้น้อย (๑๘) อาหารใหม่ (๑๙) อาหารเก่า

๒. อาโปธาตุ ธาตุน้ำ มีอยู่ ๑๒ อย่าง คือ (๑) ดี (๒) เสลด (๓) หนอง (๔) เลือด (๕) เหงื่อ (๖) มันข้น (๗) น้ำตา (๘) เปลวมัน (๙) น้ำลาย (๑๐) น้ำมูก (๑๑) ไขข้อ (๑๒) มูตร

๓. เตโชธาตุ ธาตุไฟ มีอยู่ ๔ อย่าง คือ (๑) ไฟที่ยังกายให้อบอุ่น (๒) ไฟที่ยังกายให้ทรุดโทรม (๓) ไฟที่ยังกายให้กระวนกระวาย (๔) ไฟที่เผาอาหารให้ย่อย

๔. วาโยธาตุ ธาตุลม มีอยู่ ๖ อย่าง คือ (๑) ลมพัดขึ้นเบื้องบน (๒) ลมพัดลงเบื้องต่ำ (๓) ลมในท้อง (๔) ลมในไส้ (๕) ลมซ่านไปตามตัว (๖) ลมหายใจ

ขันธ์ ๕ อย่าง

ขันธ์ แปลว่า สิ่งที่รวมเข้ากันเป็นกองหรือเป็นกลุ่ม เรียกว่า **ขันธ์** มีอยู่ ๕ กองหรือ ๕ กลุ่ม คือ

๑. รูปขันธ์ กองแห่งรูป มีอยู่ ๑๑ อย่าง คือ (๑) รูปในอดีต (๒) รูปในอนาคต (๓) รูปในปัจจุบัน (๔) รูปภายใน (๕) รูปภายนอก (๖) รูปโอฬาร (๗) รูปสุขุม (๘) รูปหยาบ (๙) รูปประณีต (๑๐) รูปไกล (๑๑) รูปใกล้

๒. เวทนาขันธ์ กองแห่งเวทนา (สุข ทุกข์ อุเบกขา) มีอยู่ ๑๑ อย่าง คือ (๑) เวทนาในอดีต (๒) เวทนาในอนาคต (๓) เวทนาในปัจจุบัน (๔) เวทนาภายใน (๕) เวทนาภายนอก (๖) เวทนาโอฬาร (๗) เวทนาสุขุม (๘) เวทนาหยาบ (๙) เวทนาประณีต (๑๐) เวทนาไกล (๑๑) เวทนาใกล้

๓. สัญญาขันธ์ กองแห่งสัญญา (ความจำได้หมายรู้) มีอยู่ ๑๑ อย่าง คือ (๑) สัญญาในอดีต (๒) สัญญาในอนาคต (๓) สัญญาในปัจจุบัน (๔) สัญญาภายใน (๕) สัญญาภายนอก (๖) สัญญาโอฬาร (๗) สัญญาสุขุม (๘) สัญญาหยาบ (๙) สัญญาประณีต (๑๐) สัญญาไกล (๑๑) สัญญาใกล้

๔. สังขารขันธ์ กองแห่งสังขาร (ความคิดปรุงแต่ง) มีอยู่ ๑๑ อย่าง คือ (๑) สังขารในอดีต (๒) สังขารในอนาคต (๓) สังขารในปัจจุบัน (๔) สังขารภายใน (๕) สังขารภายนอก (๖) สังขารโอฬาร (๗) สังขารสุขุม (๘) สังขารหยาบ (๙) สังขารประณีต (๑๐) สังขารไกล (๑๑) สังขารใกล้

๕. วิญญาณขันธ์ กองแห่งวิญญาณ (ความรู้แจ้ง) มีอยู่ ๑๑ อย่าง คือ (๑) วิญญาณในอดีต (๒) วิญญาณในอนาคต (๓) วิญญาณในปัจจุบัน (๔) วิญญาณภายใน (๕) วิญญาณภายนอก (๖) วิญญาณโอฬาร (๗) วิญญาณสุขุม (๘) วิญญาณหยาบ (๙) วิญญาณประณีต (๑๐) วิญญาณไกล (๑๑) วิญญาณใกล้

อายตนะ ๑๒ อย่าง

อายตนะ แปลว่า ที่เป็นที่เชื่อมต่อให้เกิดความรู้ ระหว่างอารมณ์ภายในและภายนอก เรียกว่า “อายตนะ” มีอยู่ ๑๒ อย่าง เป็นอายตนะภายใน ๖ และอายตนะภายนอก ๖ **ส่วนที่เป็นอายตนะภายใน ๖ นั้น** คือ

๑. จักขวายตนะ อายตนะ คือ **ตา**

๒. โสตายตนะ อายตนะ คือ **หู**

๓. ฆานายตนะ อายตนะ คือ **จมูก**

๔. ชิวหายตนะ อายตนะ คือ **ลิ้น**

๕. กายายตนะ อายตนะ คือ **กาย**

๖. มนายตนะ อายตนะ คือ **ใจ**

ที่เป็นอายตนะภายนอก ๖ คือ

๑. รูปายตนะ อายตนะ คือ **รูป**

๒. สัททายตนะ อายตนะ คือ **เสียง**

๓. คันธายตนะ อายตนะ คือ **กลิ่น**

๔. รสายตนะ อายตนะ คือ รส

๕. โผฏฐัพพายตนะ อายตนะ คือ **โผฏฐัพพะ**

๖. ธรรมายตนะ อายตนะ คือ **ธรรม**

ธาตุ ๑๘ อย่าง

ธาตุ แปลว่า สิ่งที่ทรงตัวอยู่อย่างนั้น จะเปลี่ยนแปลงได้ตามเหตุปัจจัย เรียกว่า **"ธาตุ"** มีอยู่ ๑๘ อย่าง คือ

๑. จักขุธาตุ ธาตุ คือ **ตา**

๒. โสตธาตุ ธาตุ คือ **หู**

๓. ฆานธาตุ ธาตุ คือ **จมูก**

๔. ชิวหาธาตุ ธาตุ คือ **ลิ้น**

๕. กายธาตุ ธาตุ คือ **กาย**

๖. มโนธาตุ ธาตุ คือ **ใจ**

๗. รูปธาตุ ธาตุ คือ **รูป**

๘. สัททธาตุ ธาตุ คือ **เสียง**

๙. คันธธาตุ ธาตุ คือ **กลิ่น**

๑๐. รสธาตุ ธาตุ คือ **รส**

๑๑. โผฏฐัพพธาตุ ธาตุ คือ **โผฏฐัพพะ**

๑๒. ธรรมธาตุ ธาตุ คือ **ธรรม**

๑๓. จักขุวิญญาณธาตุ ธาตุ คือ **ความรู้แจ้งทางตา**

๑๔. โสตวิญญาณธาตุ ธาตุ คือ **ความรู้แจ้งทางหู**

๑๕. ฆานวิญญาณธาตุ ธาตุ คือ **ความรู้แจ้งทางจมูก**

๑๖. ชิวหาวิญญาณธาตุ ธาตุ คือ **ความรู้แจ้งทางลิ้น**

๑๗. กายวิญญาณธาตุ ธาตุ คือ **ความรู้แจ้งทางกาย**

๑๘. มโนวิญญาณธาตุ ธาตุ คือ **ความรู้แจ้งทางใจ**

อินทรีย์ ๒๒ อย่าง

อินทรีย์ แปลว่า ความเป็นใหญ่ที่มีอำนาจสิทธิ์ขาด ในการตัดสินชี้ขาดชีวิตว่าจะดีหรือร้าย มีอยู่ ๒๒ อย่าง คือ

๑. จักขุนทรีย์ ความเป็นใหญ่ของ **ตา**

๒. โสตินทรีย์ ความเป็นใหญ่ของ **หู**

๓. ฆานินทรีย์ ความเป็นใหญ่ของ **จมูก**

๔. ชิวหินทรีย์ ความเป็นใหญ่ของ **ลิ้น**

๕. กายินทรีย์ ความเป็นใหญ่ของ **กาย**

๖. มนินทรีย์ ความเป็นใหญ่ของ **ใจ**
๗. อิตถินทรีย์ ความเป็นใหญ่ของ **สตรี**
๘. ปุริสินทรีย์ ความเป็นใหญ่ของ **บุรุษ**
๙. ชีวิตินทรีย์ ความเป็นใหญ่ของ **ชีวิต**
๑๐. สุขินทรีย์ ความเป็นใหญ่ของ **สุข**
๑๑. ทุกขินทรีย์ ความเป็นใหญ่ของ **ทุกข์**
๑๒. โสมนัสสินทรีย์ ความเป็นใหญ่ของ **โสมนัส**
๑๓. โทมนัสสินทรีย์ ความเป็นใหญ่ของ **โทมนัส**
๑๔. อุเปกขินทรีย์ ความเป็นใหญ่ของ **อุเบกขา**
๑๕. สัทธินทรีย์ ความเป็นใหญ่ของ **ศรัทธา**
๑๖. วิริยินทรีย์ ความเป็นใหญ่ของ **ความเพียร**
๑๗. สตินทรีย์ ความเป็นใหญ่ของ **สติ**
๑๘. สมาธินทรีย์ ความเป็นใหญ่ของ **สมาธิ**
๑๙. ปัญญินทรีย์ ความเป็นใหญ่ของ **ปัญญา**
๒๐. อนัญญตัญญัสสามีตินทรีย์ ความเป็นใหญ่ของ **ความอยากรู้ในสิ่งที่ยังไม่รู้**
๒๑. อัญญินทรีย์ ความเป็นใหญ่ของ **ปัญญาอันรู้ทั่วถึงแล้ว**
๒๒. อัญญาตาวินทรีย์ ความเป็นใหญ่ของ **ท่านผู้รู้ที่รู้ทั่วถึงแล้ว**

สัมมาทิฏฐิที่ ๒ เรื่อง สัจจบัญญัติในบุคคล

การบัญญัติจำพวกบุคคลของบุคคลทั้งหลาย ที่จัดว่าเป็นสัจจบัญญัติ หรือเป็นปรมัตถ์สัจจะในบุคคล คือ

บุคคลที่เป็นปุถุชน คือ

สังโยชน์ ๓ อันบุคคลใดละไม่ได้ ทั้งไม่ปฏิบัติเพื่อละธรรมเหล่านั้น บุคคลนี้เรียกว่า ปุถุชน (สังโยชน์ แปลว่า สิ่งผูกรัดจิตใจสัตว์โลกไว้ในภพ ๑๐ ที่เป็น ๓ ใน ๑๐ คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส)

บุคคลผู้ไม่ควรแก่การบรรลุมรรคผล คือ

บุคคลที่ประกอบด้วยกัมมาวรณ์ ประกอบด้วยกิเลสาวรณ์ ประกอบด้วยวิปากาวรณ์ ไม่มีศรัทธา ไม่มีฉันทะ มีปัญญาทราม โง่เขลา เป็นผู้ไม่ควรหยั่งลงสู่นิยามอันถูกในกุศลธรรมทั้งหลาย บุคคลเหล่านี้ เรียกว่า ผู้ไม่ควรแก่การบรรลุมรรคผล

บุคคลเป็นอริยะ คือ

พระอริยบุคคล ๘ เป็นอริยะ บุคคลนอกนั้น ไม่ใช่อริยะ (พระอริยบุคคล ๘ คือ พระโสดาปัตติมรรค พระโสดาปัตติผล พระสกทาคามิมรรค พระสกทาคามิผล พระอนาคามิมรรค พระอนาคามิผล พระอรหัตตมรรค พระอรหัตตผล)

บุคคลเป็นเสขะ คือ

บุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยมรรค ๔ พร้อมเพรียงด้วยผล ๓ เป็นเสขะ พระอรหันต์เป็นอเสขะ บุคคลนอกนั้น เป็นเสขะก็มิใช่ เป็นอเสขะก็มิใช่ (พร้อมเพรียงด้วยมรรค ๔ คือ โสดาปัตติมรรค สกทาคามิมรรค อนาคามิมรรค อรหัตตมรรค พร้อมเพรียงด้วยผล ๓ คือ โสดาปัตติผล สกทาคามิผล อนาคามิผล)

บุคคลเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ คือ

บุคคลบางคนในโลกนี้ ตรัสรู้ด้วยปัญญาอันยิ่ง ซึ่งสัจจะด้วยตนเองใน

ธรรมทั้งหลาย ที่ตนมิได้เคยสดับมาแล้วในก่อน บรรลุความเป็นพระสัพพัญญูในธรรมนั้น และบรรลุความเป็นผู้มีความชำนาญ ในธรรมเป็นกำลังทั้งหลาย บุคคลนี้เรียกว่า พระสัมมาสัมพุทธะ

บุคคลเป็นพระปัจเจกพุทธะ คือ

บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมตรัสรู้ซึ่งสัจจะทั้งหลายด้วยตนเอง ในธรรมทั้งหลายที่ตนไม่ได้สดับมาแล้วในก่อน แต่มิได้บรรลุความเป็นพระสัพพัญญูในธรรมนั้น ทั้งไม่ถึงความเป็นผู้ชำนาญในธรรมอันเป็นกำลังทั้งหลาย บุคคลนี้เรียกว่า พระปัจเจกพุทธะ

บุคคลผู้มักลบหลู่บุญคุณของผู้อื่น คือ

ความลบหลู่ ในข้อนั้นเป็นไฉน ความลบหลู่ กิริยาที่ลบหลู่ ภาวะที่ลบหลู่ ความไม่เห็นคุณของผู้อื่น การกระทำที่ไม่เห็นคุณของผู้อื่น นี้เรียกว่าความลบหลู่ ความลบหลู่นี้ อันบุคคลใดละไม่ได้แล้ว บุคคลนี้เรียกว่า ผู้มักลบหลู่บุญคุณของผู้อื่น แต่ถ้าบุคคลใดละความลบหลู่ได้แล้ว บุคคลนี้เรียกว่า ผู้ไม่ลบหลู่บุญคุณผู้อื่น

บุคคลผู้ตีเสมอ คือ

การตีเสมอ ในข้อนั้นเป็นไฉน การตีเสมอ กิริยาที่ตีเสมอ ภาวะที่ตีเสมอ ธรรมที่เป็นอาหารแห่งการตีเสมอ ฐานะแห่งวิวาท การถือเป็นคู่ว่าเท่าเทียมกัน การไม่สละคืนอันใด นี้เรียกว่าการตีเสมอ การตีเสมอนี้อันบุคคลใดละไม่ได้แล้ว บุคคลนี้เรียกว่าผู้ตีเสมอ แต่ถ้าบุคคลใดละการตีเสมอได้แล้ว บุคคลนี้เรียกว่า ผู้ไม่ตีเสมอผู้อื่น

บุคคลผู้มีความริษยา คือ

ความริษยา ในข้อนั้นเป็นไฉน ความริษยา กิริยาที่ริษยา ภาวะที่ริษยา ความไม่ยินดีด้วย กิริยาที่ไม่ยินดีด้วย ภาวะที่ไม่ยินดีด้วยในลาภสักการะ การเคารพ ความนับถือ การไหว้ การบูชาของผู้อื่น อันใด นี้เรียกว่าความริษยา ก็ความริษยานี้ อันบุคคลใดละไม่ได้แล้ว บุคคลนี้เรียกว่า ผู้มีความริษยา แต่ถ้าบุคคลใดละความริษยาได้แล้ว บุคคลนี้เรียกว่า ผู้ไม่มีความริษยา

บุคคลผู้มีความตระหนี่ คือ

ความตระหนี่ ในข้อนั้นเป็นไฉน ความตระหนี่มี ๕ อย่าง คือ ตระหนี่ที่อยู่ ตระหนี่ตระกูล ตระหนี่ลาภ ตระหนี่วรรณะ ตระหนี่ธรรม ความตระหนี่ กิริยาที่ตระหนี่ ภาวะที่ตระหนี่ ความอยากไปต่างๆ ความเหนียวแน่น ความตระหนี่ถี่เหนียว ความที่จิตไม่เผื่อแผ่ อันใดเห็นปานนี้ นี้เรียกว่า ความตระหนี่ ความตระหนี่นี้ อันบุคคลใดละไม่ได้แล้ว บุคคลนี้เรียกว่า ผู้มีความตระหนี่ แต่ถ้าบุคคลใดละความตระหนี่ได้แล้ว บุคคลนี้เรียกว่า ผู้ไม่มีความตระหนี่

บุคคลผู้โอ้อวด คือ

ความโอ้อวด ในข้อนั้นเป็นไฉน บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้อวด ความโอ้อวด ภาวะที่โอ้อวด กิริยาที่โอ้อวด ภาวะที่แข็งกระด้าง กิริยาที่แข็งกระด้าง ความพูดยกตน กิริยาที่พูดยกตน อันใด ในข้อนั้น นี้เรียกว่าความโอ้อวด ความโอ้อวดนี้ อันบุคคลใดละไม่ได้แล้ว บุคคลนี้เรียกว่า ผู้โอ้อวด แต่ถ้าบุคคลใดละความโอ้อวดได้แล้ว บุคคลนี้เรียกว่า ผู้ไม่โอ้อวด

บุคคลผู้มีมายา คือ

มายา ในข้อนั้นเป็นไฉน บุคคลบางคนในโลกนี้ ประพฤติทุจริตด้วยกาย

ประพฤติทุจริตด้วยวาจา ประพฤติทุจริตด้วยใจแล้ว เพราะเหตุจะปกปิดทุจริตนั้น จึงตั้งความปรารถนาอันลามก ปรารถนาว่าใครๆ อย่ารู้เรา ดำริว่าใครๆอย่ารู้เรา พูดว่าใครๆ อย่ารู้เรา พยายามด้วยกายว่าใครๆ อย่ารู้เรามายา ภาวะที่มายา ความวางท่าความหลอกลวง ความตลบแตลง ความมีเล่ห์เหลี่ยม ความทำให้ลุ่มหลง ความซ่อน ความอำพราง ความปิด ความปกปิด การไม่ทำให้เข้าใจง่าย การไม่ทำให้จะแจ้ง การปิดบังกิริยาลามกเห็นปานนี้ อันใด นี้เรียกว่ามายา มายานี้ อันบุคคลใดละไม่ได้แล้ว บุคคลนี้เรียกว่า มีมายา แต่ถ้าบุคคลใดละมายาได้แล้ว บุคคลนี้เรียกว่า ไม่มีมายา

บุคคลผู้มีสติอันเข้าไปตั้งไว้แล้ว คือ

สติ คือ ความระลึกได้ ความตามระลึกได้ ความหวนระลึกได้ ความนึกได้ คือ สติ ความทรงจำ ความไม่ฟั่นเฟือน ความไม่หลงลืมนี้เรียกว่า สติ บุคคลผู้ประกอบแล้วด้วยสตินี้ ชื่อว่าผู้มีสติอันเข้าไปตั้งไว้แล้ว ส่วนบุคคลผู้มีสติหลง คือ มีความระลึกไม่ได้ ตามระลึกไม่ได้ มีความทรงจำไม่ได้ ความเป็นผู้มีสติฟั่นเฟือน บุคคลเป็นผู้ประกอบด้วยความเป็นผู้มีสติหลงนี้ ชื่อว่าบุคคลผู้มีสติหลง

สัมมาทิฏฐิที่ ๓ เรื่อง จิตใจในชีวิต

จิต ใจ หรือ **จิตใจ** นั้น แปลว่า สิ่งที่เป็นความคิดแล้วสะสมอารมณ์ไว้ เรียกว่า จิต หรือจิตใจ มีอยู่ ๘๙ หรือ ๑๒๑ ดวง แบ่งเป็น ๔ กลุ่มงาน คือ

๑. กามาวจรจิต ๕๔ ดวง (เป็นจิตฝ่ายต่ำ)

๒. รูปาวจรจิต ๑๕ ดวง (เป็นจิตฝ่ายกลางใกล้จิตฝ่ายต่ำ)

๓. อรูปาวจรจิต ๑๒ ดวง (เป็นจิตฝ่ายกลางใกล้จิตฝ่ายสูง)

๔. โลกุตตรจิต ๘ หรือ ๔๐ ดวง (เป็นจิตฝ่ายสูงยิ่ง)

๑. กามาวจรจิต ๕๔ ดวง แบ่งเป็น ๓ หมวด คือ

๑. อกุศลจิต ๑๒ ดวง

- โลภมูลจิต ๘ ดวง (นำชีวิตให้ทำอกุศลกรรมอันชั่วกับสิ่งที่พอใจ)
- โทสมูลจิต ๒ ดวง (นำชีวิตให้ทำอกุศลกรรมอันชั่วกับสิ่งที่ไม่พอใจ)
- โมหมูลจิต ๒ ดวง (นำชีวิตให้ทำชั่วทั้งที่พอใจและไม่พอใจ)

๒. อเหตุกจิต ๑๘ ดวง

- อกุศลวิปากจิต ๗ ดวง (จดจำบันทึกกรรมชั่วไว้ในชีวิต)
- อเหตุกกุศลวิปากจิต ๘ ดวง (จดจำบันทึกกรรมดีไว้ในชีวิต)
- อเหตุกกิริยาจิต ๓ ดวง (ดีลีทหรือลบกรรมดีและชั่วออกจากชีวิต)

๓. กามาวจรโสภณจิต ๒๔ ดวง

- มหากุศลจิต ๘ ดวง (นำชีวิตให้ทำกุศลกรรมงดเว้นอกุศลกรรม)
- มหาวิปากจิต ๘ ดวง (ชีวิตได้รับผลกรรมอันดีฝ่ายเดียว)
- มหากิริยาจิต ๘ ดวง (ชีวิตบริสุทธิ์ไม่มีทั้งผลดีและผลชั่ว)

๒. รูปาวจรจิต ๑๕ ดวง แบ่งเป็น ๓ หมวด คือ

๑. รูปาวจรกุศลจิต ๕ ดวง (กุศลจิตในสมถภาวนามีรูปเป็นอารมณ์)
๒. รูปาวจรวิปากจิต ๕ ดวง (วิปากจิตในสมถภาวนามีรูปเป็นอารมณ์)
๓. รูปาวจรกิริยาจิต ๕ ดวง (กิริยาจิตในสมถภาวนามีรูปเป็นอารมณ์)

๓. อรูปาวจรจิต ๑๒ ดวง แบ่งเป็น ๓ หมวด คือ

๑. อรูปาวจรกุศลจิต ๔ ดวง (กุศลจิตในสมถภาวนามีอรูปเป็นอารมณ์)
๒. อรูปาวจรวิปากจิต ๔ ดวง (วิปากจิตในสมถภาวนามีอรูปเป็นอารมณ์)
๓. อรูปาวจรกิริยาจิต ๔ ดวง (กิริยาจิตในสมถภาวนามีอรูปเป็นอารมณ์)

๔. โลกุตตรจิตโดยย่อ ๘ ดวง แบ่งเป็น ๒ หมวด คือ

๑. โลกุตตรกุศลจิต ๔ ดวง (กุศลจิตที่หลุดพ้นจากโลกไป)

๒. โลกุตตรวิปากจิต ๔ ดวง (วิปากจิตที่หลุดพ้นจากโลกไป)

๕. โลกุตตรจิตโดยพิสดาร ๔๐ ดวง แบ่งเป็น ๒ หมวด คือ

๑. โลกุตตรกุศลจิต ๒๐ ดวง (กุศลจิตที่หลุดพ้นจากโลกไป)

๒. โลกุตตรวิปากจิต ๒๐ ดวง (กุศลจิตที่หลุดพ้นจากโลกไป)

สัมมาทิฏฐิที่ ๔ เรื่อง ธรรมะในชีวิต

ธรรมะหรือธรรมชาติชีวิตคน ย่อมมีประจำอยู่ ๓ กลุ่มธรรม ที่คนผู้มีชีวิตอยู่สามารถนำมาประพฤติปฏิบัติได้จริง คือ

๑. กุศลธรรมหรือความดี ๑๐ อย่าง

๒. อกุศลธรรมหรือความชั่ว ๑๐ อย่าง

๓. อัพยากตธรรมหรือความไม่ดีไม่ชั่ว ๔ อย่าง

กุศลธรรมหรือความดีในชีวิต ๑๐ อย่าง คือ

๑. เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์มีชีวิตและมีลมปราณ

๒. เจตนางดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้แล้ว

๓. เจตนางดเว้นจากการประพฤติผิดในกามทั้งหลาย

๔. เจตนางดเว้นจากการพูดปด

๕. เจตนางดเว้นจากการพูดคำหยาบ

๖. เจตนางดเว้นจากการพูดส่อเสียด

๗. เจตนางดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

๘. เจตนางดเว้นจากการคิดเพ่งเล็งผู้อื่นในแง่ร้าย

๙. เจตนางดเว้นจากการคิดปองร้ายผู้อื่น

๑๐. เป็นผู้มีความเห็นชอบ (เป็นสัมมาทิฏฐิบุคคล)

(กุศลธรรมหรือความดี ๑๐ อย่างนี้ เป็นคุณธรรมจริยธรรมของคนผู้มีจิตวิญญาณเป็นมนุษย์ เป็นเทวดา และเป็นพระพรหม)

อกุศลธรรมหรือความชั่วในชีวิต ๑๐ อย่าง คือ

๑. เจตนาฆ่าสัตว์มีชีวิตและมีลมปราณ

๒. เจตนาถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้แล้ว

๓. เจตนาประพฤติผิดในกามทั้งหลาย

๔. เจตนาพูดปด

๕. เจตนาพูดคำหยาบ

๖. เจตนาพูดส่อเสียด

๗. เจตนาพูดเพ้อเจ้อ

๘. เจตนาคิดเพ่งเล็งผู้อื่นในแง่ร้าย

๙. เจตนาคิดปองร้ายผู้อื่น

๑๐. เป็นผู้มีความเห็นผิด (เป็นมิจฉาทิฏฐิบุคคล)

(อกุศลธรรมหรือความชั่ว ๑๐ อย่างนี้ เป็นคุณธรรมจริยธรรมของคนผู้มีจิตวิญญาณเป็นสัตว์นรก เป็นเปรต เป็นเดียรัจฉาน เป็นอสุรกาย เป็นอมนุษย์ และเป็นคนมาร)

อัพยากตธรรมหรือความไม่ดีไม่ชั่วในชีวิต ๔ อย่าง คือ

๑. **กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน** ตั้งสติตามเห็นกายในกายอยู่เป็นประจำ

๒. เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน ตั้งสติตามเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่เป็นประจำ

๓. จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน ตั้งสติตามเห็นจิตในจิตอยู่เป็นประจำ

๔. ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ตั้งสติตามเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่เป็นประจำ

(อัพยากตธรรมหรือความไม่ดีไม่ชั่ว ๔ อย่างนี้ เป็นคุณธรรม จริยธรรมของคนผู้มีจิตวิญญาณเป็นพระอริยบุคคลทั้งหลาย ๔ จำพวก)

สัมมาทิฏฐิที่ ๕ เรื่อง กรรมในชีวิต

กรรม แปลว่า การกระทำหรือพฤติกรรมของคน ในการวิ่งเต้นแสวงหาปัจจัยมาเลี้ยงชีวิตหรือสร้างฐานะให้แก่ตนและครอบครัว เรียกว่า "กรรม" และในชีวิตนั้น มีอยู่ ๔ กรรม คือ

๑. กุศลกรรมหรือกรรมดีในชีวิต ๑๐ อย่าง

๒. อกุศลกรรมหรือกรรมชั่วในชีวิต ๑๐ อย่าง

๓. อัพยากตกรรมหรือกรรมไม่ดีไม่ชั่วในชีวิต ๔ อย่าง

๔. อนันตริยกรรมหรือกรรมชั่วร้ายที่สุดในชีวิต ๕ อย่าง

(๑) กุศลกรรมหรือกรรมดีในชีวิต ๑๐ อย่าง คือ

๑. เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์มีชีวิตและมีลมปราณ

๒. เจตนางดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้แล้ว

๓. เจตนางดเว้นจากการประพฤติผิดในกามทั้งหลาย

๔. เจตนางดเว้นจากการพูดปด

๕. เจตนางดเว้นจากการพูดคำหยาบ

๖. เจตนางดเว้นจากการพูดส่อเสียด

๗. เจตนางดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

๘. เจตนางดเว้นจากการคิดเพ่งเล็งผู้อื่นในแง่ร้าย

๙. เจตนางดเว้นจากการคิดปองร้ายผู้อื่น

๑๐. เป็นผู้มีความเห็นชอบ (เป็นสัมมาทิฏฐิบุคคล)

(คนผู้มีจิตวิญญาณเป็นมนุษย์ เป็นเทวดา และเป็นพระพรหม ย่อมแสวงหาปัจจัยมีเงิน เป็นต้น มาเลี้ยงชีวิตด้วยกรรมดี ๑๐ อย่างนี้)

(๒) อกุศลกรรมหรือกรรมชั่วในชีวิต ๑๐ อย่าง คือ

๑. เจตนาฆ่าสัตว์มีชีวิตและมีลมปราณ

๒. เจตนาถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้แล้ว

๓. เจตนาประพฤติผิดในกามทั้งหลาย

๔. เจตนาพูดปด

๕. เจตนาพูดคำหยาบ

๖. เจตนาพูดส่อเสียด

๗. เจตนาพูดเพ้อเจ้อ

๘. เจตนาคิดเพ่งเล็งผู้อื่นในแง่ร้าย

๙. เจตนาคิดปองร้ายผู้อื่น

๑๐. เป็นผู้มีความเห็นผิด (เป็นมิจฉาทิฏฐิบุคคล)

(คนผู้มีจิตวิญญาณเป็นสัตว์นรก เป็นเปรต เป็นเดียรัจฉาน เป็นอสุรกาย เป็นอมนุษย์ และเป็นคนมาร ย่อมแสวงหาปัจจัยมีเงิน เป็นต้น มาเลี้ยงชีวิต ด้วยกรรมชั่ว ๑๐ อย่างนี้)

(๓) อัพยากตกรรมหรือกรรมไม่ดีไม่ชั่วในชีวิต ๔ อย่าง คือ

๑. **กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน** ตั้งสติตามเห็นกายในกายอยู่เป็นประจำ

๒. **เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน** ตั้งสติตามเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่เป็นประจำ

๓. **จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน** ตั้งสติตามเห็นจิตในจิตอยู่เป็นประจำ

๔. **ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน** ตั้งสติตามเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่เป็นประจำ

(คนผู้มีจิตวิญญาณเป็นพระอริยบุคคลทั้งหลาย ๔ จำพวกเหล่านั้น ย่อมอาศัยปัจจัย ๔ จากชาวบ้านผู้ศรัทธาเลี้ยงชีวิต)

(๔) อนันตริยกรรมหรือกรรมชั่วร้ายที่สุดในชีวิต ๕ อย่าง คือ

๑. **มาตุฆาต** ฆ่ามารดา

๒. **ปิตุฆาต** ฆ่าบิดา

๓. **อรหันตฆาต** ฆ่าพระอรหันต์

๔. **โลหิตุปบาท** ทำร้ายพระอรหันต์ให้ห้อเลือด

๕. **สังฆเภท** ทำสงฆ์หรือหมู่ชนให้แตกแยก

(คนผู้มีจิตวิญญาณชั่วร้ายที่สุด ย่อมแสวงหาปัจจัยมีเงิน เป็นต้น มาเลี้ยงชีวิตด้วยอกุศลกรรม ๑๐ และทำอนันตริยกรรมร่วมอยู่ด้วย)

สัมมาทิฏฐิที่ ๖ เรื่อง วิบากหรือผลกรรมในชีวิต

วิบาก คือ ผลของกรรมที่คนทำ พูด คิด แล้วได้ปัจจัยมีเงิน เป็นต้น มาเลี้ยงชีวิตและสร้างฐานะให้ตนและครอบครัวนั้น เรียกว่า "วิบาก" มีอยู่ ๒ ลักษณะ คือ

๑. วิบากหรือผลกรรมอย่างลึกลับ (เป็นผลด้านจิตวิญญาณ)

๒. วิบากหรือผลกรรมอย่างเปิดเผย (เป็นผลด้านชีวิต ทรัพย์สิน)

(๑) กุศลวิบากหรือผลกรรมดีอย่างลึกลับ ๓ อย่าง คือ

๑. จิตวิญญาณเป็นมนุษย์ใจสูง

๒. จิตวิญญาณเป็นเทวดา มีหูตาทิพย์

๓. จิตวิญญาณเป็นพระพรหม ใจประเสริฐ

(คนผู้ทำกุศลกรรมหรือกรรมดี ๑๐ เลี้ยงชีวิต ย่อมได้รับผลดีด้านจิตวิญญาณดังที่กล่าวมานี้ คือ ใจสูง มีหูตาทิพย์ ใจประเสริฐ)

(๒) กุศลวิบากหรือผลกรรมดีอย่างเปิดเผย ๗ อย่าง คือ

๑. อายุวัฑฒโก มีอายุเจริญ

๒. ธนวัฑฒโก มีทรัพย์เจริญ

๓. สิริวัฑฒโก มีศิริเจริญ

๔. ยสวัฑฒโก มียศเจริญ

๕. พลวัฑฒโก มีกำลังเจริญ

๖. วัณณวัฑฒโก มีผิวพรรณเจริญ

๗. สุขวัฑฒโก มีความสุขเจริญ

(คนผู้ทำกุศลกรรมหรือกรรมดี ๑๐ เลี้ยงชีวิต ย่อมได้รับผลดีด้านฐานะความเป็นอยู่ดี ๗ อย่าง ดังที่กล่าวมานี้ คือ มีอายุเจริญ เป็นต้น)

(๓) อกุศลวิบากหรือผลกรรมชั่วอย่างลึกลับ ๖ อย่าง คือ

๑. จิตวิญญาณเป็นสัตว์นรก ใน ๔๕๗ ขุม

๒. จิตวิญญาณเป็นเปรต ในเปรต ๒๕ จำพวกขึ้นไป
๓. จิตวิญญาณเป็นเดียรัจฉาน ในเดียรัจฉาน ๔ จำพวก
๔. จิตวิญญาณเป็นอสุรกาย จำพวกเดียว
๕. จิตวิญญาณเป็นอมนุษย์ ในอมนุษย์ ๑๒ จำพวก
๖. จิตวิญญาณเป็นมาร ในมาร ๕ จำพวก

(คนผู้ทำอกุศลกรรมหรือกรรมชั่ว ๑๐ เลี้ยงชีวิต ย่อมได้รับผลชั่วด้านจิตวิญญาณ ๖ อย่าง ดังที่กล่าวมานี้ คือ เป็นสัตว์นรก เป็นต้น)

(๔) อกุศลวิบากหรือผลกรรมชั่วอย่างเปิดเผย ๑๐ อย่าง คือ

๑. **ราชภัย** ภัยแต่ราชการ
๒. **โจรภัย** ภัยแต่โจรผู้ร้าย
๓. **อัคคีภัย** ภัยแต่ไฟ
๔. **วาตภัย** ภัยแต่ลม
๕. **อุทกภัย** ภัยแต่น้ำ
๖. **วิวาทภัย** ภัยแต่การทะเลาะวิวาท
๗. **โรคภัย** ภัยแต่โรค
๘. **อุปัตติภัย** (อุบัติเหตุ) ภัยที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า
๙. **ทุพภิกขภัย** ภัยเกิดแต่ข้าวยากหมากแพง (ของแพง)
๑๐. **วินาศภัย** ภัยเกิดแต่ความพินาศฉิบหายอย่างใหญ่หลวง

(๕) อัพยากตวิบากหรือผลกรรมไม่ดีไม่ชั่วอย่างลึกลับ ๔ อย่าง คือ

๑. เป็นพระโสดาบันอริยบุคคล ๓ จำพวก
๒. เป็นพระสกทาคามีอริยบุคคล ๕ จำพวก
๓. เป็นพระอนาคามีอริยบุคคล ๕ จำพวก

๔. เป็นพระอรหันต์อริยบุคคล ๔ จำพวก

(๖) อัพยากตวิบากหรือผลกรรมไม่ดีไม่ชั่วอย่างเปิดเผย ๓ อย่าง คือ

๑. **โลกัตถจริยา** ประพฤติเป็นประโยชน์แก่ชาวโลก คือ สอนชาวโลกให้เป็นสัมมาทิฏฐิในทุก ๆ อย่าง

๒. **ญาตัตถจริยา** ประพฤติเป็นประโยชน์แก่ญาติ คือ สอนชาวพุทธให้ปฏิบัติในกุศลธรรม ๑๐ งดเว้นอกุศลธรรม ๑๐ ตลอดชีวิต

๓. **พุทธัตถจริยา** ประพฤติเป็นประโยชน์แก่ผู้ปรารถนาเป็นอนุพุทธ คือ แนะนำให้ปฏิบัติอัพยากตธรรม หรือวิปัสสนากัมมัฏฐาน สายกลาง

(๗) อนันตริยกรรมวิบากหรือผลกรรมชั่วร้ายที่สุดอย่างลึกลับ ๖ อย่าง คือ

๑. จิตวิญญาณเป็นสัตว์นรก **"ร้าย"** ใน ๔๕๗ ขุม

๒. จิตวิญญาณเป็นเปรต **"ร้าย"** ในเปรต ๒๕ จำพวกขึ้นไป

๓. จิตวิญญาณเป็นเดียรัจฉาน **"ร้าย"** ในเดียรัจฉาน ๔ จำพวก

๔. จิตวิญญาณเป็นอสุรกาย **"ร้าย"** จำพวกเดียว

๕. จิตวิญญาณเป็นอมนุษย์ **"ร้าย"** ในอมนุษย์ ๑๒ จำพวก

๖. จิตวิญญาณเป็นมาร **"ร้าย"** ในมาร ๕ จำพวก

(คนผู้ทำอนันตริยกรรมหรือกรรมชั่วร้ายที่สุด ๕ อย่างเลี้ยงชีวิต ย่อมได้รับผลชั่วด้านจิตวิญญาณร้าย ๖ อย่าง ดังที่กล่าวมานี้ คือ จิตวิญญาณเป็นสัตว์นรกร้าย เป็นต้น)

(๘) อนันตริยกรรมวิบากหรือผลกรรมชั่วร้ายที่สุดอย่างเปิดเผย คือ

๑. **ชีวิตประสบอุปัตติภัย** (อุบัติเหตุ) ต่าง ๆ แล้วเสียชีวิตปัจจุบันโดยไม่เจ็บไข้ได้ป่วย ที่ชาวบ้านเรียกว่า ตายโหง คำพระโบราณว่า แผ่นดินสูบ เช่น

- **ทำอัตวินิบาตกรรม** คือ ฆ่าตัวตายหลากหลายวิธี บ้างดื่มยาพิษตาย บ้างโดดจากที่สูงตาย บ้างโดดน้ำตาย บ้างใช้ของมีคมทิ่มแทงตัวตาย บ้างใช้ปืนยิงตัวตาย บ้างใช้เชือกผูกคอตาย บ้างกลั้นใจตาย เป็นต้น

- **ประสบอุปัตติภัย** (อุบัติเหตุ) ที่คาดไม่ถึง เช่น หนาวตาย ร้อนตาย หกล้มตาย ไฟไหม้บ้านแล้วถูกเผาตาย แผ่นดินไหวหนีไม่พ้นแล้วตาย ถูกคลื่นน้ำ (คลื่นสึนามิ) ซัดแล้วตาย นอนหลับไหลแล้วตาย หัวใจวายหรือล้มเหลวแล้วตาย เป็นลมหน้ามืดวูบเดียวแล้วตาย ถูกรถชนตาย รถที่นั่งมาเสียหลักพุ่งชนสิ่งกีดขวางหรือตกถนนแล้วตาย สัตว์ร้ายมีงูพิษกัดตาย เป็นต้น

- **ถูกทำร้ายถึงตายด้วยวิธีการต่างๆ** เช่น ถูกข่มขืนแล้วฆ่าตาย ถูกปล้นชิงทรัพย์แล้วฆ่าตาย สามีภรรยาหึงหวงแล้วฆ่ากันตาย โกรธแค้นเพราะขัดผลประโยชน์แล้วถูกฆ่าตาย ถูกฆ่าตายเพราะความหลงผิด โจรคิดจะฆ่าคนหนึ่งแต่อีกคนหนึ่งตายแทน เป็นต้น หรือตายปัจจุบันทันทีด้วยวิธีการอื่น ๆ ที่ไม่มีไว้ในบทความนี้ ชื่อว่าเป็นผลร้ายมาจาก “อนันตริยกรรม” ทั้งสิ้น

ภาค ๒ สมมุติบัญญัติ

สัมมาทิฏฐิที่ ๗ เรื่อง สมมุติบัญญัติในบุคคล

สมมุติบัญญัติ แปลว่า สิ่งที่คนบัญญัติหรือตั้งชื่อขึ้นมา แล้ววางแนวทางไว้ เพื่อใช้เป็นสื่อความหมายกันในสังคมของคนเท่านั้น โดยไม่มีจริงไม่เป็นจริงตามที่บัญญัติชื่อขึ้นมานั้นแต่อย่างใด ดังนั้น จึงเรียก “สมมุติบัญญัติ” คือเป็นความจริงที่สมมุติหรือตั้งชื่อขึ้นมาเองเท่านั้น ไม่ใช่ความจริงที่มีอยู่จริงแต่อย่างใด ส่วนกรรมดีกรรมชั่วที่ทำกับสิ่งสมมุติบัญญัตินั้นมีจริง ได้ผลจริง เช่น

๑. **สมมุติบัญญัติเพศคนว่า** เพศบรรพชิต เพศคฤหัสถ์ เพศทหาร เพศตำรวจ เป็นต้น

๒. **สมมุติบัญญัติชื่อคน** เช่น เด็กชายบุญ เด็กชายแดง เด็กหญิงแวว นายชาย นายหิน นางสาวแพ้ นางสาวชนะ แม่เบา พ่อเม้า ป้าสอ ลุงดิน ปู่ใบ ย่าตอง ตาเรียน ยายใส พระศีล เณรธรรม อุบาสกก้อน อุบาสิกาเย็น เป็นต้น

๓. **สมมุติบัญญัติตำแหน่งคน** เช่น ประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ประธานรัฐสภา ประธานสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือ ส.ส. สมาชิกวุฒิสภา ประธานศาลฎีกา ปลัดกระทรวง อธิบดี ผู้ว่าราชการจังหวัด ปลัดจังหวัด นายอำเภอ ปลัดอำเภอ นายกเทศมนตรี ปลัดเทศบาล ปลัดอบต. นายกอบต. กำนันตำบล ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล อนามัยประจำตำบล นายกสภามหาวิทยาลัย อธิการบดีมหาวิทยาลัย รองอธิการบดี ผู้ช่วยอธิการบดี คณบดี รองคณบดี หัวหน้าภาควิชา ศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ผู้อำนวยการสำนักงานเขต ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ หัวหน้ากลุ่ม อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ ผู้บัญชาการ ผู้กำกับการ ผู้บังคับการ เป็นต้น ฯลฯ

๔. **สมมุติบัญญัติตำแหน่งบรรพชิต** เช่นว่า เจ้าอาวาสวัด รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รักษาการเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เลขานุการเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เลขานุการเจ้าคณะจังหวัด พระปลัด พระสมุห์ พระใบฎีกา เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค เลขานุการ เจ้าคณะภาค เลขานุการรองเจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่หนใต้ เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ กรรมการมหาเถรสมาคม แม่กองบาลีสนามหลวง แม่กองธรรมสนามหลวง แม่กองงานพระธรรมทูต รองแม่กอง เลขานุการแม่กอง หัวหน้าพระธรรมทูต เป็นต้น ฯลฯ

๕. สมมุติบัญญัติยศ เช่นว่า นายพลตำรวจ พันตำรวจ ร้อยตำรวจ สิบตำรวจ จ่า ดาบ พลเอก พลโท พลตรี ร้อยเอก ร้อยโท ร้อยตรี จ่าเอก จ่าโท จ่าตรี เป็นต้น ฯลฯ

๖. สมมุติบัญญัติยศบรรพชิต เช่นว่า พระครูปลัด พระครูสมุห์ พระครูใบฎีกา พระครูสัญญาบัตร เจ้าคุณชั้นสามัญ เจ้าคุณชั้นราช เจ้าคุณชั้นเทพ เจ้าคุณชั้นธรรม เจ้าคุณชั้นรองสมเด็จ เจ้าคุณชั้นสมเด็จ เป็นต้น ฯลฯ

๗. สมมุติบัญญัติวุฒิการศึกษา เช่นว่า ประถมปีที่ มัธยมปีที่ ปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก การศึกษาบัณฑิต (กศ.บ) ครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) นิติศาสตรบัณฑิต (น.บ.) ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปว.ส.) วิทยาศาสตรบัณฑิต (วท.บ.) เภสัชศาสตรบัณฑิต (ภ.บ.) ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) ศึกษาศาสตรบัณฑิต (ศษ.บ.) พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ) นักธรรมชั้น ธรรมศึกษาชั้น เปรียญธรรมประโยค เป็นต้น

๘. สมมุติบัญญัติหน่วยงาน เช่นว่า กระทรวง ทบวง กรม กอง สำนักงาน องค์การ ธนาคาร ศาล วัด เป็นต้น ฯลฯ

๙. สมมุติบัญญัติวันเดือนปี เช่นว่า วัน ๗ วัน วันอาทิตย์ วันจันทร์ เป็นต้น เดือน ๑๒ เดือน มีเดือนมกราคม เดือนกุมภาพันธ์ เป็นต้น หรือเดือนอ้าย (เดือน ๑) เดือนยี่ (เดือน ๒) เป็นต้น ปี ๑๒ ปี มีปีชวด ปีฉลู ปีขาล เป็นต้น

๑๐. สมมุติบัญญัติให้เป็นวันสำคัญ เช่นว่า วันเด็กแห่งชาติ วันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือวันพ่อแห่งชาติ วันเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ หรือวันแม่แห่งชาติ วันขึ้นปีใหม่ วันมาฆบูชา วันจักรี วันสงกรานต์ วันฉัตรมงคล วันพืชมงคล วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันปิยมหาราช วันพระราชทานรัฐธรรมนูญ วันปวารณาออกพรรษา วันพระ วันโกน เป็นต้น ฯลฯ

๑๑. สมมุติบัญญัติบุญ เช่นว่า บุญกฐิน บุญผ้าป่า บุญสงกรานต์ บุญอุทิศ (บุญแจกข้าว) บุญขึ้นบ้านใหม่ บุญสารท (เทศกาลทำบุญสิ้นเดือน ๑๐) เป็นการสมมุติบุญอุทิศหาผู้ล่วงลับไปแล้ว เทศกาลลอยกระทง บุญเข้าพรรษา บุญออกพรรษา บุญมหาชาติ (บุญผะเวส) บุญเผาศพ บุญฉลอง บุญข้าวกี่ บุญข้าวเม่า บุญคูนลานหรือบุญกุ้มข้าว (บุญกองข้าวเปลือก) เป็นต้น ฯลฯ

๑๒. สมมุติวัตถุบางอย่างว่า เงิน เช่น สมมุติโลหะว่าเป็นเงินเหรียญบาท เหรียญห้าบาท เหรียญสิบบาท และสมมุติกระดาษว่าเป็นเงินใบละ ๒๐ บาท ใบละ ๕๐บาท ใบละ ๑๐๐ บาท ใบละ ๕๐๐ บาท ใบละ ๑,๐๐๐ บาท เป็นต้น

๑๓. สมมุติวัตถุบางอย่างว่า เครื่องยนต์ เช่น สมมุติเครื่องยนต์ว่า เป็นรถยนต์ รถไถนา รถขุดดิน รถบดถนน รถไฟ รถจักรยานยนต์ เรือยนต์ เครื่องบิน เครื่องร่อน เครื่องสีข้าว เป็นต้น

๑๔. สมมุติบัญญัติอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วนั้น และเข้ากันได้ก็ให้ท่านผู้อ่านสงเคราะห์เองเถิด

สัมมาทิฏฐิที่ ๘ เรื่อง ธรรมะกับปัญหาชีวิต

กมฺมุนา วตฺตตี ปชา.

แปล หมู่สัตว์เป็นไปตามกรรม (ม. ม. เล่ม ๕ ข้อ ๗๐๗)

๑. ปัญหาการยกพวกตีกัน และการทำร้ายร่างกายกัน ของเด็กและเยาวชน ตลอดถึงปัญหาการฆ่ากันของคนทุกรุ่นในสังคม ?

(ตอบ ๑) เกิดจากอกุศลกรรมที่ชั่วหรือทุจริตข้อ **ปาณาติบาต** คือ มารดาบิดาประกอบอาชีพฆ่าสัตว์เลี้ยงชีวิตในครอบครัว เช่น ปลา กุ้ง ปู เป็ด ไก่ หอย กบ เขียด เป็นต้น และนำไปขายเป็นสินค้าด้วย กรรมชั่วนี้เองทำให้จิตใจ

ของผู้ฆ่าและผู้ร่วมบริโภคใช้สอยทรัพย์สินสมบัติเกิดโลภะร้าย โทสะร้าย โมหะร้าย ใส่กันทั้งสองฝ่าย คือ ฝ่ายผู้ทำร้ายและฝ่ายผู้ถูกทำร้ายด้วย การทำร้ายซึ่งกันและกันก็เกิดขึ้นตามเหตุดังที่กล่าวมานี้แล (ดูพุทธภาษิตตอนต้น)

การแก้ปัญหาเช่นนี้ คือ ไปหาสัตบุรุษ ผู้แตกฉานในอริยสัจ ๔ เพราะว่าสัตบุรุษจะแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ เมื่อผู้ประสบปัญหารู้เหตุ คือ เป็นบาปหรือเป็นผลกรรมชั่วจากการฆ่าสัตว์มีชีวิตมาแล้ว จึงได้ฆ่าหรือทำร้ายซึ่งกันและกัน เมื่อทราบแล้วก็พยายามงดเว้นจากการฆ่าสัตว์เสีย ไม่ยอมทำชั่วอีกต่อไป เท่านี้เองปัญหาก็จบ (คือ ภายหน้าจะไม่เกิดอีก)

๒. ปัญหาเรื่องชู้สาว ปัญหาโสเภณีเด็ก และปัญหารักในวัยเรียนของเด็กและเยาวชน
ตลอดถึงปัญหาความผิดทางเพศของคนในสังคมทั่วไปด้วย ?

(ตอบ ๒) เกิดจากอกุศลกรรมที่ชั่วหรือทุจริตข้อว่า **ปาณาติบาต** คือ มารดาบิดาฆ่าสิ่งที่มีลมปราณ (สิ่งมีเชื้อชีวิต) คือ ไข่เป็ดสด ไข่ไก่สด ไข่นกสด เป็นต้น แล้วนำมาบริโภคเองด้วย เลี้ยงบุตรภรรยาสามีด้วย กรรมเวรกับสิ่งมีลมปราณที่ตนฆ่าหรือทุบจนลมปราณหรือเชื้อชีวิตในไข่ตายนั้นเอง มาทำให้จิตใจเกิด **ราคะ** ความกำหนัดยินดีในเพศตรงข้ามอย่างแรงกล้า ยากที่จะยับยั้งชั่งใจได้ ที่สุดก็นำชีวิตไปสู่ความเป็นทาสแห่งกามารมณ์

การแก้ปัญหาเช่นนี้ คือ ไปหาสัตบุรุษผู้แตกฉานในอริยสัจ ๔ เช่นเคย ท่านจะแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ เมื่อผู้ประสบปัญหารู้เหตุว่า เป็นกรรมชั่วมาจากการฆ่าหรือการทุบไข่สัตว์แล้ว พยายามงดเว้นเสียไม่ทำอีกต่อไป เท่านี้เองปัญหาก็จบ (คือ ภายหน้าจะไม่เกิดอีก)

๓. ปัญหาเรื่องการเงิน มีการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยสุรุ่ยสุร่ายไม่รู้จักประมาณตน หรือปัญหาหนี้สินล้นพ้นตัว เป็นต้น ?

(ตอบ ๓) เกิดจากกรรมชั่วทางการเงินเป็น **อทินนาทาน** คือ ได้เงินมาบริโภคใช้สอยจากความชั่วหรือความทุจริต ๓ ลักษณะ ได้แก่ โจรกรรม ๑๔ อย่าง อนุโลมโจรกรรม ๓ อย่าง และฉายาโจรกรรม ๒ อย่าง กรรมชั่วกับเงินดังกล่าวก็ติดตามมาเหมือนเงาตามตัวไป ได้โอกาสเมื่อไร ปัญหาเรื่องเงินก็ย่อมปรากฏเมื่อนั้นทันที

การแก้ปัญหาเช่นนี้ คือ ไปหาสัตบุรุษ ผู้แตกฉานในอริยสัจ ๔ เช่นเคยสัตบุรุษท่านจะสอบสวนหาสาเหตุที่เป็นอกุศลกรรมหรือทุจริต ในการได้เงินมาหรือในการใช้จ่ายเงินออกไป เป็นต้น เมื่อท่านผู้มีปัญหาเกี่ยวกับเงินทราบและเข้าใจสาเหตุแล้วก็พยายามงดเว้นเหตุเสีย เพียงเท่านี้เองปัญหาเรื่องการเงินก็จบ (คือ ภายหน้าจะไม่เกิดอีก) แม้ปัญหาอื่น ๆ เช่น ปัญหาการขาดความรับผิดชอบในสิ่งหรือคนที่เกี่ยวข้องก็ตาม ล้วนมีสาเหตุมาจากกรรมชั่วที่เป็นอกุศลกรรมหรือความทุจริต ๑๐ ประการทั้งสิ้น สัตบุรุษจะแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ ๔ ทั้งหมด **(ดูที่ กัมมุนา วัตตตี ปชา ด้วย)**

ชื่อหนังสือ

สัมมาทิฏฐิในสรรพสิ่งที่เกี่ยวกับชีวิต

- พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง เมื่อ ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๔ จำนวน ๒๐๐ เล่ม อบรมเยาวชน ม.๑ และ ม. ๒ จำนวน ๙๑ คนใน ๘๔,๐๐๐ คน ตามโครงการอิ่มบุญเฉลิมพระเกียรติ ฯ ๙๙๙ วัด เมื่อ ๘ - ๑๐ ก.ค. ๕๔ ที่วุฒิสภาและคณะจัดขึ้น

- พิมพ์ครั้งที่สอง เมื่อ ๕ สิงหาคม ๒๕๕๔ จำนวน ๒๐๐ เล่ม อบรมประชาชน ณ วัดกลาง กาฬสินธุ์ ระหว่างรองานพระราชทานเพลิงศพพระเดชพระคุณ พระธรรมวงศาจารย์ (สุข สุขโณ) อดีตเจ้าคณะจังหวัดกาฬสินธุ์ได้ทำการอบรมเป็นธรรมทานอุทิศบูชาคุณท่าน ๕ ครั้ง คือ วันที่ ๑๗ กรกฎาคม, วันที่ ๒๔ กรกฎาคม, วันที่ ๓๑ กรกฎาคม, วันที่ ๗ สิงหาคม, และวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๕๔ ส่วนวันพระราชทานเพลิงศพ คือ วันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๔

- พิมพ์ครั้งที่สาม เมื่อ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๔ จำนวน ๒๐๐ เล่ม อบรมบุคลากรทางการศึกษา (ครู) โรงเรียนราชวินิตบางเขน กรุงเทพมหานคร จำนวน ๑๗๐ คน ระหว่างวันที่ ๓ ถึง ๘ ตุลาคม ๒๕๕๔

- พิมพ์ครั้งที่สี่ เมื่อ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๕ จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม อบรมข้าราชการ เยาวชน นิสิตนักศึกษาและประชาชนทั่วไป ตามโครงการฝึกอบรมเพื่อการเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาท ฯ ซึ่งเป็นโครงการร่วมระหว่างวัดหนองริวหนังกับมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ (๑ - ๔ พฤษภาคม ๒๕๕๕).

- วัดหนองริวหนัง มีโทรศัพท์ คือ ๐๔๓ ๘๘๑ ๐๙๕ มีเว็บไซต์ คือ
- www.sitlangpu.com, www.oknation.net/blog/sitlangpu
- e-mail : thammiga@hotmail.com
- คณะกรรมการและชาวบ้านบ้านหนองริวหนัง เป็นเจ้าภาพพิมพ์
- พิมพ์ที่ : หจก.โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา ๒๓๒/๑๙๙ ถ.ศรีจันทร์
ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทรศัพท์ : ๐๔๓-๓๒๘๕๘๙-๙๑ โทรสาร : ๐๔๓-๓๒๘๕๙๒
E-mail : klungpress@hotmail.com , sarikahan@yahoo.com

การที่พระพุทธองค์ทรงอุตสาหะเสด็จจาริกไปในที่ต่าง ๆ
ตั้งแต่ตรัสรู้ จนถึงเสด็จดับขันธ์ปรินิพพาน
รวมเป็นเวลาถึง ๔๕ ปี ก็เพื่อจุดประสงค์อันเดียว คือ
ทรงสั่งสอนแก่นธรรม ๓ ประการเท่านั้น คือ :-

การไม่ทำบาปทั้งปวง
การยังกุศลให้ถึงพร้อม
การชำระจิตของตนให้ผ่องแผ้ว